

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Формування в особистості готовності до професійного самовизначення, у тому числі з застосуванням педагогічних технологій, потребує створення адекватного організаційно-педагогічного середовища. При цьому освітня установа є провідним соціальним інститутом, який забезпечує реалізацію педагогічно керованого виховного процесу й інтеграцію суб'єктів виховання. За такого підходу виховне середовище ми розглядаємо як систему впливів і сенсів формування особистості відповідно до визначеної мети, що створюється та реалізовується в певному соціальному й просторово-предметному оточенні. Якщо розглядати «середовище» як сукупність умов, що впливають на розвиток і формування здатностей, потреб, інтересів, свідомості особистості, то основний показник, що характеризує таке середовище – це факт взаємодії частини навколишнього світу із суб'єктом. Така взаємодія може відбуватися як безпосередньо, так і опосередковано.

Потенційна варіативність середовища освітньої установи передбачає конкретизацію педагогічних орієнтирів щодо розвитку її виховного потенціалу за конкретним напрямом. Якщо вести мову про проблему формування готовності молоді до професійного самовизначення, то особливу увагу слід звернути на створення організаційно-предметного середовища профорієнтаційної роботи, яка є провідним засобом її розв'язання. Традиційно організований профорієнтаційний процес, у якому особистість учня була лише об'єктом педагогічного впливу, а виховна діяльність складалася з набору стандартних заходів інформаційного та діагностичного змісту, в сучасних умовах не дозволяє реалізувати виховний потенціал освітньої установи щодо професійного самовизначення особистості, реалізації її актуальних і перспективних можливостей професійного зростання. Одним із напрямів підвищення ефективності професійного самовизначення учнівської молоді є запровадження у навчально-

виховний процес середніх загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів проектування системи заходів, спрямованих на забезпечення формування в учнів готовності до професійного самовизначення. Таке проектування може відігравати роль динамічної виховної програми щодо активізації діяльності особистості в зазначеному напрямі.

Середовище профорієнтаційної діяльності середніх загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів являє собою сукупність їх об'єктивних можливостей в галузі професійного інформування, професійного добору й професійного консультування як основних складових професійної орієнтації. Межі цього середовища визначаються фактичним і юридичним місцем освітнього закладу в частині визначення професійного майбутнього своїх випускників. У числі найважливіших умов, що детермінують стан середовища профорієнтаційної діяльності, найбільш важливими є суспільне замовлення школі, державне освітнє замовлення й становище школи в системі соціально-професійної взаємодії. Суспільне замовлення школі щодо професійної орієнтації виражається, насамперед, в очікуваннях батьків і самих учнів (як основних споживачів освітніх послуг) стосовно середньої загальної освіти.

Першою й найзначнішою перешкодою для здійснення профорієнтаційної діяльності на базі загальноосвітньої школи є повна відсутність відповідних завдань у її формальній номенклатурі справ. Школа як загальноосвітня установа своєю основною функцією має передачу учням загальних знань. Відповідно, й критерії ефективності соціального функціонування середньої загальноосвітньої школи являються академічними, по своїй суті: відсоток успішності, якість знань, успіхи школярів на олімпіадах і конкурсах, відсоток медалістів, відсоток випускників, що вступили до ВНЗ тощо. Відсутність у школи формальних зобов'язань перед державою в галузі професійної орієнтації учнів призвела до зниження в структурі освітньої діяльності частки навчальних дисциплін, пов'язаних з технологічною підготовкою школярів, ліквідації міжшкільних навчально-виробничих комбінатів, деградації допрофесійної і професійної підготовки школярів. Профілізація навчання на III ступені середньої загальної освіти, відповідно до запитів батьків і самих учнів, формується як база для

підготовки до вступу у вищі навчальні заклади й, на відміну від старої системи, не орієнтована на спеціальності професійно-технічної освіти. Таким чином, у структурі функціонування школи сьогодні немає ні нормативів, ні відповідних предметних циклів, ні необхідної матеріальної бази для здійснення повномасштабної навчально-виховної діяльності, яка б включала в себе весь спектр напрямів професійної орієнтації, що свідчить про крайню обмеженість відповідного навчально-виховного середовища.

Формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів готовності до професійного самовизначення передбачає організацію психолого-педагогічного забезпечення й супроводу цього процесу. Однією з можливих форм навчально-виховної діяльності ПТНЗ за цим напрямом є здійснення консультування для кар'єри, як напрям педагогічної діяльності має на меті формування адаптаційних здатностей і навичок, які дозволяють особистості ефективно, з урахуванням конкуренції на ринку праці й наявності неповної зайнятості використовувати свій професійний потенціал. Одним з варіантів вирішення проблеми, пов'язаної з формуванням названих знань й особистісних характеристик, є включення в навчальні плани ПТНЗ інтегрованих курсів, які дають не тільки знання, пов'язані з побудовою перспективної професійної траєкторії, але й знання та вміння, що дозволяють вирішувати проблеми, пов'язані з пошуком роботи й працевлаштуванням. З кола завдань такого курсу випливає, що він повинен мати профорієнтаційну спрямованість й, як наслідок, мати на меті формування в учнів професійно-технічних навчальних закладів впорядкованої системи професіографічних і пропедевтичних психологічних знань, а також умінь, пов'язаних з самоаналізом та аналізом професій.